

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA SHAXSLILIK
SIFATLARINING NAMOYON BO'LISHI****Dusmetova Maqsuda Matnazarovna****Urganch davlat universiteti****Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasi katta o'qituvchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.14716065>**

Annotatsiya: Mazkur tezisda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiylik sifatlarining shakllanishi va ularning kasbiy faoliyatda namoyon bo'lishi xususiyatlari tahlil qilinadi. Shaxsiylik sifatleri ta'lim jarayonida o'qituvchi pedagogik mahoratini rivojlantirish va o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Tadqiqotda shaxsiylik sifatlarining asosiy ko'rsatkichlari, ularni shakllantirish metodlari va pedagogik amaliyotda qo'llash imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining professional o'sishida psixologik va metodik yondashuvlarning roli ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Bo'lajak o'qituvchilar, boshlang'ich ta'lim, shaxsiylik sifatleri, kasbiy kompetensiya, pedagogik mahorat, individual yondashuv, psixologik yondashuv, ta'lim metodlari.

Kirish.

Har bir jamiyatning taraqqiyoti va madaniyati uning ta'lim tizimi darajasi bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim jarayoni jamiyat kelajagini shakllantiruvchi eng muhim bosqich sifatida alohida o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari esa bu jarayonning yuragi hisoblanadi. Ular nafaqat o'quvchilarga bilim va ko'nikmalarni beradilar, balki ularning shaxsiyatini shakllantiruvchi ma'naviy rahbar hamdir. Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiylik sifatleri, pedagogik mahorati va tarbiyaviy qobiliyatlari ustida ishlash bugungi kun ta'limi uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bugungi globallashuv va innovatsiyalar davrida shaxsiylik sifatleri o'qituvchi faoliyatining markaziy unsurlaridan biriga aylangan. Zero, shaxsiylik sifati – bu nafaqat kasbiy muvaffaqiyatning garovi, balki o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Shu ma'noda, bo'lajak o'qituvchilarning ichki dunyosini anglash, ulardagi pedagogik iste'dodni rivojlantirish va ularni shaxsiyat sifatida tarbiyalash milliy ta'limning strategik yo'nalishlaridan biridir.

Shu tezisda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiylik sifatlarini aniqlash, ularning kasbiy faoliyatda namoyon bo'lish shakllarini tahlil qilish va bu sifatleri rivojlantirishning samarali usullarini ko'rib chiqamiz. Zero, shaxsiylik sifatleri rivojlangan o'qituvchi – kelajak avlodning yorqin kelajagini yaratuvchi ijodkor shaxsdir.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi – bu nafaqat ta'lim tizimining muhim qismi, balki kelajak avlodning dunyoqarashi va shaxsiyati shakllanishida asosiy rol o'ynovchi shaxsdir. Uning psixologik holati esa ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli yoki muvaffaqiyatsiz bo'lishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki har bir o'quvchi bilan alohida ishlash, ularga o'z qobiliyatlarini namoyon qilish imkoniyatini berish o'qituvchidan katta ruhiy chidamlilik va barqarorlikni talab etadi.

Bo'lajak o'qituvchining psixologik holati murakkab jarayonlar yig'indisidir. U o'z ichiga mas'uliyatni his qilish, o'quvchilarga nisbatan mehr va e'tibor, o'ziga ishonch va sabr-toqatni oladi. Ammo bu jarayonda turli ruhiy yuklar va muammolar ham yuzaga kelishi tabiiy. Masalan,

o'quvchilarning turli ehtiyojlari va xarakterlari bilan ishlash, ota-onalar bilan muloqot qilish yoki o'z kasbiy mahoratini doimiy ravishda oshirib borish zaruriyati psixologik bosimni kuchaytirishi mumkin.

Shuningdek, bo'lajak o'qituvchining o'z shaxsiy hissiyotlari va kayfiyati ham uning ta'lim jarayonidagi samaradorligiga ta'sir qiladi. Chunki har bir dars – bu faqat bilim berish emas, balki hissiy muloqot, bolalar dunyosiga kirish va ularning ruhiy ehtiyojlarini anglash jarayonidir. Shunday vaziyatlarda o'qituvchining ichki ruhiy barqarorligi, stressni boshqarish qobiliyati va empatiyasi katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi sifatida rivojlanishning asosiy sharti – bu ichki uyg'unlikni topishdir. Chunki faqat o'z psixologik holatini boshqara oladigan va o'zida kuchli ma'naviy poydevor yaratgan o'qituvchi boshqalarga yordam bera oladi. Uning mustahkam psixologik holati nafaqat o'zining, balki tarbiyalayotgan avlodning ham kelajagini porloq qiluvchi eng muhim omillardandir.

Adabiyotlar tahlili: Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiylik sifatlarini shakllantirish mavzusida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ular o'qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanish jarayonini har tomonlama yoritib beradi. Ta'lim psixologiyasi va pedagogika bo'yicha taniqli mutaxassislar o'qituvchilarning shaxsiy xususiyatlari ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatni belgilovchi asosiy omillardan biri ekanini qayd etganlar.

Masalan, L. Vigotskiy kabi tadqiqotchilar ta'lim jarayonida o'qituvchining shaxsiy xususiyatlari va ularning o'quvchi shaxsiyatiga ta'siri haqida muhim nazariyalar yaratgan. Dewey ta'limni shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish vositasi sifatida ko'rib, o'qituvchining ijodkorligi va moslashuvchanligini alohida ta'kidlagan. Vygotskiy esa o'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro muloqoti jarayonida shakllanuvchi shaxsiy xususiyatlarini ta'lim muhitida hamkorlik va interaktivlik asosida rivojlantirishni muhim deb hisoblagan.

Hozirgi zamonaviy tadqiqotlar, jumladan, G. Gardnerning ko'p intellekt nazariyasi, o'qituvchilarning turli individual yondashuvlari va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish orqali o'quvchilarga bilim berishning samaradorligini oshirish imkoniyatini ko'rsatadi. Bu nazariya bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy fikrlash, emotsional barqarorlik va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ishlarida esa milliy an'analar va zamonaviy ta'lim yondashuvlari integratsiyasiga alohida e'tibor qaratiladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan qarorlarida pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. M. Qodirovning tadqiqotlarida o'qituvchilarning shaxsiy o'sishi va psixologik barqarorligini ta'minlash uchun maxsus treninglar va o'quv dasturlarining ahamiyati ta'kidlanadi.

Shuningdek, X. Yunusova va T. Rasulov kabi olimlarning ishlarida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiylik sifatleri o'quvchilar bilan samarali aloqani yo'lga qo'yishda muhim vosita ekanligi va ularni rivojlantirish usullarining amaliyotda qo'llanilishi haqida fikr yuritilgan. Ushbu tadqiqotlar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, o'qituvchining shaxsiy fazilatleri uning kasbiy tayyorgarligi va pedagogik mahoratining tarkibiy qismi sifatida doimiy ravishda takomillashtirib borilishi zarur.

Adabiyotlarning umumiy sharhidan kelib chiqib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun shaxsiylik sifatlarini rivojlantirish nafaqat ta'limning sifatini oshiradi, balki o'quvchilarni

har tomonlama tarbiyalashga ham xizmat qiladi. Bu esa jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omillardan biridir.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bo'lish – bu oddiy kasb emas, balki katta mas'uliyat va ma'naviy fidoyilikni talab qiluvchi faoliyatdir. Ushbu rolda o'qituvchining shaxsiylik sifatleri uning nafaqat kasbiy muvaffaqiyatini, balki o'quvchilarga bo'lgan ta'sirchanligini belgilovchi muhim omildir. Shaxsiylik sifatleri bilan boyitilgan o'qituvchi o'quvchilarga o'z bilimlarini samarali yetkazish bilan birga, ularda shaxsiy fazilatlarni shakllantirishga ham katta hissa qo'shadi.

Shaxsiylik sifatleri, avvalo, insonning ichki ruhiy dunyosidan boshlanadi. Mas'uliyat, ijodkorlik, empatiya, muloqot qilish mahorati kabi fazilatlar o'qituvchi shaxsining ajralmas qismi bo'lib, ular ta'lim jarayonida namoyon bo'ladi. Masalan, ijodkorlik – o'qituvchining darslarni qiziqarli va o'quvchilarga moslashtirilgan tarzda o'tishini ta'minlaydi. Empatiya esa har bir bolaning individual ehtiyojlarini tushunishga imkon beradi.

Muhokama jarayonida shuni anglash mumkinki, shaxsiylik sifatlarini rivojlantirish o'qituvchining o'z ustida ishlash jarayonidan boshlanadi. Bu jarayonda pedagogning o'z-o'zini anglash, o'ziga ishonchini oshirish va psixologik barqarorligini ta'minlash muhim rol o'ynaydi. Bugungi zamon ta'limida innovatsion yondashuvlar va texnologiyalar yordamida bu fazilatlarni shakllantirishning samarali usullari ishlab chiqilgan. Masalan, pedagogik treninglar, mahorat darslari va interaktiv o'quv metodlari o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Ammo bu jarayon faqat nazariy bilim bilan cheklanib qolmasligi lozim. Shaxsiylik sifatleri pedagogning kundalik hayotiy tajribasi va kasbiy faoliyatida rivojlanadi. Bolalar bilan bevosita muloqot qilish, sinfdagi murakkab vaziyatlarni hal qilish, o'quvchilar o'rtasida hamjihatlikni ta'minlash kabi holatlar o'qituvchining shaxsiy fazilatlarni mustahkamlaydi. Shunday ekan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'zlarida nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki insoniy fazilatlarni ham rivojlantirishga e'tibor qaratishlari kerak.

Muhokama davomida bir savol tug'iladi: qanday qilib ta'lim jarayonida shaxsiylik sifatleri yetarlicha rivojlantirilishi mumkin? Javob oddiy – bu sifatleri rivojlantirishda doimiy izlanish, o'z ustida ishlash va pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali. Zero, shaxsiylik sifatleriga ega bo'lgan o'qituvchi – bu kelajak avlodni tarbiyalaydigan yorqin va ilhomlantiruvchi shaxsdir. Uning tarbiyaviy ta'siri nafaqat ta'lim jarayonida, balki o'quvchilarning hayoti davomida ham o'z aksini topadi.

Demak, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiylik sifatlarini rivojlantirish – bu nafaqat individual muvaffaqiyat kaliti, balki jamiyat taraqqiyoti uchun zaruriy shartdir. Bu jarayon o'z mohiyatiga ko'ra, insoniylik va ma'naviy yuksalishga asoslangan yuksak maqsadli faoliyatdir.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bo'lish – bu nafaqat kasb, balki butun bir avlodni tarbiyalashga yo'naltirilgan mas'uliyatli vazifadir. Ushbu ulug'vor maqsadga erishishda o'qituvchining shaxsiylik sifatleri muhim o'rin tutadi. Chunki har bir o'quvchi o'z ustozidan nafaqat bilim, balki insoniy fazilatlar, ma'naviyat va hayotga bo'lgan to'g'ri munosabatni ham o'rganadi. Shunday ekan, o'qituvchining shaxsiy sifati, ichki dunyosi va kasbiy mahorati jamiyatning kelajagini belgilovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiylik sifatlarini rivojlantirish – bu ularning kelgusidagi muvaffaqiyatli faoliyatining asosi va jamiyatda ta'lim

sifatini oshirishning kafolatidir. Bu sifatlarni shakllantirish uchun pedagogik jarayonda ilmiy-nazariy bilimlar bilan amaliy tajribani uyg'unlashtirish, innovatsion yondashuvlardan foydalanish va uzluksiz o'z-o'zini rivojlantirish zarur. Zero, shaxsiy sifatlari rivojlangan o'qituvchi – bu nafaqat ta'lim tizimining muvaffaqiyati, balki butun jamiyatning intellektual va ma'naviy yuksalishining kafolatidir.

Har bir o'qituvchi o'ziga shunday savol berishi kerak: "Men o'quvchilarim uchun nafaqat bilim manbai, balki ularga hayot yo'lini ko'rsatuvchi nurmanmi?" Agar bu savolga javob ijobiy bo'lsa, demak, bu o'qituvchi o'z shaxsiylik sifatlarini namoyon qila olayotgan haqiqiy pedagogdir. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilar o'zlarida insoniylik va kasbiy fazilatlarini uyg'un ravishda shakllantirishga harakat qilishlari lozim. Chunki ular jamiyatni yuksaltiruvchi, kelajakni yaratuvchi avlodning ustozlari bo'lishadi.

References:

1. Piter M. "Psixologiya sport"
2. A.Abdullayev. Sh.X.Xonkeldiyev "Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati"
3. Y.V.Verxoshanskiy "Sportchining maxsus jismoniy tayyorgarligini asoslari"
4. F.A.Kerimov "Sport sohasida ilmiy tadqiqotlar"
5. Z.X.Fayziyev "Sportchilar faoliyatida emotsiya va ichki kechinmalar vujudga kelishining nazariy asoslari"
6. Abdurasulov J., & Pardabayeva, M. (2024). MUSOBAQADAN OLDIN SPORTCHILARNI PSIXOLOGIK TAYYORLASH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 4(6 Part 2), 73–76. извлечено от <https://inacademy.uz/index.php/ejsspc/article/view/34717>
7. Burieva, K. E., & Kamilova, Z. A. (2022). The psychology of adolescence. Scientific progress, 3(4), 923-929.
8. Eshnaye Nortoiji Jumayevich, & Madgapilova Nargiza Talipjanovna. (2023). CHARACTERISTICS OF IMPLEMENTING THE CLUSTER APPROACH IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. International Journal of Pedagogics, 3(02), 44–47. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume03Issue02-09>
9. Dustnazar Omonovich Ximmataliyev, Sayyora Rustamovna Mirzaeva, Kibriyo Ergashevna Buriyeva, Mutabar Sayfullayevna Meyliyeva, Aliya Burxonovna Burteshova, Shohida Absalomovna Umarova, & Marat Normadovich Tojiboyev. (2024). Psychological Foundations of Career Guidance in the Family and Children of the Orphanage. Journal of Computational Analysis and Applications (JoCAAA), 33(07), 547–551. Retrieved from <http://eudoxuspress.com/index.php/pub/article/view/1096>
10. Sh.Umarova 2024. Psychological Features Of Workers And Factors Affecting Them. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*. 2, 9 (Sep. 2024), 52–63.
11. X.Raximova 2024. Current Role And Requirements Of Digital Pedagogy. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*. 2, 9 (Sep. 2024), 38–51.
12. 2024. Psychological Features Of Workers And Factors Affecting Them. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*. 2, 9 (Sep. 2024), 52–63.
13. 2024. Current Role And Requirements Of Digital Pedagogy. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*. 2, 9 (Sep. 2024), 38–51.

14. Абдурасулов, Ж. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСВОЕНИИ УРОКОВ ИСТОРИИ. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(10), 113–115. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/1778>